

УДК 37.013

Ануфрієнко О.А.,

кандидат юридичних наук

**ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ
ФАХІВЦЯ-АГРАРІЯ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ПОЧАТКУ
XXI ст. В УКРАЇНІ**

Особливістю сучасного етапу розвитку української соціально-правової реальності в цілому та її аграрної складової зокрема є демонтаж реліктових залишків тоталітарної системи в умовах гострої необхідності постійного пошуку й швидкого знаходження життєво важливих рішень. Дійсно, хворобливі й водночас плідні зрушення відбуваються як у надособистісних соціальних структурах, у тому числі й у аграрній сфері, так і в індивідуальній морально-правовій свідомості українців, у тому числі й людей з особливими потребами, які мають зв'язок з зазначеною сферою. Драматичні зіткнення різних суспільних сил пробуджують потужні культуротворчі імпульси, які змушують суб'єктів аграрних відносин, насамперед, осіб з інвалідністю, звертатися до традиційних ціннісних орієнтирів. На нашу думку, успішність цих процесів багато в чому залежить від такої актуальної проблеми як вплив філософії освіти на формування професійної свідомості аграріїв з особливими потребами.

Деякі аспекти зазначеної проблеми розглядали в своїх працях такі вчені як С.О.Черепанова, Н.А.Іордаки, К.Г.Грищенко, О.М.Губар, И.В.Пономарева, Г.Х.Яворська. Не применшуючи значення наукових праць наведених вчених, слід зазначити, що в них відсутнє визначення впливу філософії освіти на формування свідомості українського фахівця-аграрія з особливими потребами початку XXI ст. в Україні. Саме окреслення зазначеної категорії і є завданням цієї статті.

Стосовно філософії освіти, С.О. Черепанова стверджує, що це — сукупність світоглядних теорій та ідей, які визначають тип особистості, методологію виховання та навчання [1, с.126]. Безумовно, ця наука сприяє гуманістично-світоглядній полікультурній орієнтації на творчість при

здійсненні процесів, пов'язаних з формуванням професійної свідомості аграрія з інвалідністю початку XXI ст. в Україні, відповідних креативних дій: вихованню, самовихованню та перевихованню.

Цікавою видається думка й Н.А. Йордаки, що західна філософія виховання та освіти характеризується варіативністю підходів, зумовленими відсутністю єдиного розуміння сутнісних цілей і завдань духовно-особистісного розвитку, а отже, і способів їх реалізації [2, с.5]. Вважаємо, що наслідки надмірного захоплення західних філософів ідеями свободи особистості, що у випадку зменшення рівня духовної культури (знецінення сімейних стосунків, розповсюдження наркотиків, абортів і гомосексуалізму) може призвести до руйнації всієї системи освіти та виховання в країнах Євросоюзу, у тому числі й аграріїв з особливими потребами .

Заслуговує на увагу й слухна думка К.Г. Грищенка, що світове співтовариство протягом останніх десятиліть кардинально змінює своє ставлення до всіх видів освіти [3, с.1]. З іншого боку, для багатьох сучасних західних теорій виховання людей з особливими потребами характерні розмитість методологічних засад осмислення духовності як сутнісної якості особистості й шляхів її розвитку, а також перебільшення ролі раціонального компонента в процесі виховання фахівця-аграрія з інвалідністю початку XXI ст. в Україні в навчальному закладі. При цьому простежується недостатність уваги до соціальної природи виховання зазначеного аграрія, тобто процес виховання в західних навчальних закладах надмірно індивідуалізується й відособлюється межами конкретної особистості. У той же час, загальнолюдські ціннісні орієнтації майбутній західний фахівець-аграрій з особливими потребами має можливість більшою мірою, ніж український, отримати в родині та релігійних установах.

На нашу думку, актуальними проблемами сучасної української освіти, по-перше, є: зв'язок навчання з життям, гуманізація та демократизація освітнього процесу [4, с.16]. Можна стверджувати, що виховання українського аграрія з інвалідністю, формування його професійної свідомості

може відбуватися з використанням принципів козацької системи виховання — синтезу монастирської й народної педагогіки, метою якої є духовний розвиток особистості майбутнього захисника рідної землі, колиски індоєвропейської спільноти, яка була провідною в історії людства останні тисячі років. Ця система може захистити через вплив на професійну свідомість фахівця-аграрія з особливими потребами від неправа, що пов'язується з носіями антигонізованої свідомості, які переконані в невід'ємності своїх прав на насильство й кровопролиття при відстоюванні позицій дорефлексивної самототожності.

Глибинне проникнення в специфіку освіти дозволило О.М. Губарю стверджувати, що загальноісторична тенденція демократизації всіх сфер соціуму стимулює її перебудову, антропологізацію правової теорії й практики [5, с.187–189]. В межах зазначеної перебудови професійне виховання в ВНЗ України, з нашої точки зору, повинно включати такі заходи: формування й розвиток у фахівців – аграріїв з інвалідністю початку ХХІ ст. в Україні особистої відповідальності за свідоме виконання вимог правових нормативних актів у аграрній сфері; формування й розвиток у майбутніх аграріїв з особливими потребами високої духовної культури, моральних якостей, демократичної правосвідомості, високого почуття патріотизму, державного світогляду, належної фізичної підготовки, засвоєння необхідних для креативної роботи в аграрному секторі України морально-етичних норм поведінки, основою яких виступають загальнолюдські цінності релігійної етики. Узагалі, розглядаючи зміст серйозних трансформацій, що зазнала пострадянська державна освітня політика підготовки фахівців - аграріїв за роки незалежності України, можна зробити висновок: існуючий рівень державної освітньої політики підготовки вищезазначених спеціалістів, з одного боку, значною мірою не виправдав очікувань, що пов'язувались із започаткованими реформами, з іншого — як результат, існуючий механізм керування та управління цієї галузі освіти в багатьох своїх компонентах не відповідає вимогам сучасного суспільного розвитку. У той же час зазначимо,

що чим вище освітній і культурний рівень фахівців - аграріїв взагалі, та з інвалідністю зокрема, чим швидше йде процес відродження української аграрної культури, тим менше на селі елементів безсоромності, нечесності в стосунках між людьми.

Вважаємо, якщо основною метою дошкільної освіти майбутніх фахівців - аграріїв з особливими потребами початку XXI ст. в Україні виступає засвоєння ними абсолютних цінностей християнської етики, то загальна середня освіта забезпечує всебічний його розвиток як особистості, здібностей, талантів, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі.

Успішність цього процесу багато в чому буде залежати від використання принципу наступності в процесі підготовки вищезазначених фахівців - аграріїв. Радянська школа використовувала жорсткий контроль за поведінкою учнів, діяла ідеологічно-виховна система (жовтенята, піонери, комсомольці), зараз в українських школах відбувається процес переходу до демократичного виховання. Він супроводжується випадками руйнації культури поведінки учнівської молоді, і в той же час, станом на кінець 2007 р., поведінка учнів в українських школах здебільшого не оцінюється, що, на нашу думку, незадовільно впливає на весь освітньо-виховний процес у загальноосвітній середній школі, веде до порушення дисципліни — правил поведінки, які є обов'язковими для всіх членів групи (суспільства), що підтвержені нормативними актами, звичаями, нормами етикету, за порушення яких настає відповідальність.

Зауважимо, що нині можна з жалем констатувати такий факт: незважаючи на досягнення аграрної освіти, які забезпечує нова соціополітична система, у масовому вимірі аграрна освіта стала менш якісною, а там, де відчувається висока якість навчання, — це, як правило, досягнення попередньої епохи, попередньої системи влади, попереднього покоління, а не наслідки втілення принципу “безмежної свободи”.

Свобода поєднана з відповідальністю, тому можна стверджувати, що майбутній український фахівець аграрної сфери економіки з інвалідністю початку XXI ст, який не засвоїв абсолютних цінностей християнської етики, не може бути достатньо як вільним, так і відповідальним. Логічною видається думка, що переходити до демократичної схеми освіти й виховання треба поступово, залежно від рівня відродження національної культури в українському суспільстві і, у першу чергу, — її духовного компонента.

Стосовно підготовки юристів початку XXI ст. в Україні для аграрної сфери підкреслимо, що тільки в зазначеному випадку в сформується основоположний компонент їхньої професійної свідомості — професійна відповідальність, на основі якої, при впливі на аграрну сферу, зазначений вищенаведений юрист забезпечить захист, упорядкування й регулювання процесів пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом, забезпечить не тільки соціальну дисципліну під час цих процесів, а й свободу громадян. У цьому сенсі слушною є думка І.В. Пономарьової щодо підготовки юристів – “багато юристів, мало грамотних” [6, с.108]. Дійсно, бажання громадян України, в тому числі й селян з особливими потребами, мати юридичну освіту само по собі має прогресивний характер, але не завжди процес виховання та навчання майбутніх аграріїв-праників з інвалідністю у навчальних закладах юридичного профілю в Україні початку XXI ст. має якісний характер. У цьому випадку хибно сформована особистість не здатна використовувати юриспруденцію як нормативний медіатр, що дозволяє адаптувати владні вимоги державної мегамашини до психо-антропологічних особливостей суб'єктів юридичного регулювання аграрної сфери. Такий “малограмотний” юрист не має можливості підтримувати зазначену сферу економіки держави в упорядкованому, динамічно врівноваженому стані за допомогою юридичного регулювання. Вищенаведене відноситься й до юристів з особливими потребами.

Діяльність аграрних освітніх закладів повинна бути інтегрованою з діяльністю інших суспільних інституцій, які займаються аграрними

проблемами. Йдеться, найперше, у відповідності до принципу діяльності, про залучення майбутніх фахівців аграрної сфери з інвалідністю до участі в процесах, пов'язаних з удосконаленням сільськогосподарського виробництва.

Щодо професійного самовиховання зазначених фахівців як його усвідомленої внутрішньої активності, спрямованої на формування особистості й вироблення професійних якостей, зазначимо, що воно передбачає подолання певних неузгодженостей студента-аграрія з особливими потребами із самим собою, боротьбу з власними недоліками, слабкостями тощо. Методи філософії освіти дають змогу йому шляхом професійного самовиховання засвоювати відповідні провідні загальнолюдські цінності, що сприяє формуванню належної професійної свідомості юриста. Наприклад, для успішного професійного самовиховання зазначений фахівець-аграрій повинен використовувати такий важливий метод філософії освіти, як самонаказ.

Самонаказ (наказ самому собі), на думку Г. Х. Яворської, є дійовим методом для вироблення волі та характеру, самовладання й уміння керувати собою навіть у найекстремальніших умовах [7, с.335]. Погоджуючись з твердженням ученого, наголосимо, що формування професійної свідомості зазначеного юриста може відбуватися й під впливом професійного перевиховання — процесу подолання тоталітарних, у професійному вимірі, цінностей, поглядів, уявлень, почуттів і відродження традиційних.

Шлях України до Європейського Союзу, але ця трансформація повинен відбуватися з урахуванням принципу традиції щодо тих аспектів вітчизняної аграрної освіти, які мають креативний характер. Саме цей принцип, як ідея збереження історично усталеної форми кристалізації духовного, виховного та освітнього досвіду в нормативно-ціннісних структурах, сприяє належному регулятивному впливу на процес формування професійної свідомості майбутніх фахівців - аграріїв з інвалідністю початку ХХІ ст. в Україні у цілому та їх професійної свідомості зокрема.

Висновками даного дослідження є наступне. Вплив філософії освіти на формування свідомості українського фахівця-аграрія з особливими потребами початку ХХІ ст. в Україні – це така дія ідей духовної культури (перш за все релігійної етики, філософії, мистецтва), що здатна забезпечити поступовий перехід від сциентистського напрямку професійного виховання та освіти вищенаведених фахівців до більш демократичного, анисциентистського, який необхідно здійснювати повільно, залежно від рівня відродження духовного компонента національної аграрної культури. Вищезазначені дії створюють умови для розвитку гуманістично – світоглядної полікультурної орієнтації на креативність (творчість) при організації процесу формування професійної культури аграрія, пов'язаного з відповідним вихованням, самовихованням та перевихованням на принципах духовності, наступності, участі, неперервності, інтегрованості професійної відповідальності.

Перспективу подальших наукових розвідок в даному напрямі вбачаємо в розробці філософської концепції відродження належного впливу духовної культури на процеси виховання фахівців-аграріїв з особливими потребами.

Список використаних джерел:

1. Черепанова С.О. Філософія освіти: творчість як полікультурний діалог // Людина: становлення та розвиток (філософськи пошуки). — Одеса: Coolito-Центр Європи, 1997. — Вип. 4. — С. 126 – 131.
2. Іордаки Н.А. Методологічні засади і виховання духовності: Автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Військовий ун-т., 2003. — 18 с.
3. Грищенко К. Г. Правове регулювання видатків на вищу освіту: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 1999. — 19 с.
4. Ануфриенко А.А. Технология управления непрерывно-модульным оцениванием качества знаний студентов (на примере Краснодарского регионального подразделения МАУП): Автореф. дис. ... д-ра. филос. в обл. образования: 13.00.04 / МАУП. — К., 2000. — 19 с.

5. Губар О.М. Індивідуальні творчі завдання як метод активізації студентів у вивченні курсу філософії права // Проблеми філософії права. — Т. 1. — К.-Чернівці: Рута, 2003. — С. 187 – 189.
6. Пономарева И.В. Формирование профессионального правосознания студентов-юристов как основа национальной идеи России // Право и образование. — 2001. — № 3. — С. 106 – 111.
7. Яворська Г.Х. Педагогіка для правників: Навч. посібник. — К.: Знання, 2004. — 335 с.

Аннотация

Раскрывается воздействие философии образования на формирование сознания украинского специалиста – агрария начала XXI ст., как действие соответствующих идей на процессы воспитания, самовоспитания и перевоспитания, которые связываются, прежде всего, с возрождением духовного компонента украинской национальной аграрной культуры.

Ключевые слова: философия образования; духовная культура; возрождение украинской аграрной культуры; воспитание; самовоспитание и перевоспитание специалистов – аграриев.

Annotation

The influence of the philosophy of education on forming of the consciousness of the Ukrainian specialist in the sphere of agriculture in the beginning of the XXI century as the influence of the according ideas on the process of the education, self-education and re-education, that are associated with the regeneration of the spiritual component of the Ukrainian national agrarian culture is considered in the article.

Key-words: philosophy of education; spiritual culture; regeneration of the Ukrainian agrarian culture; education, self-education and re-education of the specialisti8n the sphere of agriculture.

Ануфрієнко Олександр .Анатолійович, кандидат юридичних наук, заступник керівника Лунаського представництва « ВНЗ ВМУРоЛ «Україна», доцент кафедри менеджменту і права Луганського національного аграрного університету .

*94400 Луганська обл. м.Краснодон, кв.Шахтёр 3 кв.8, 80503487226
kult-s@mail.ru*